

Lectoraat Herbergzaam onderwijs



Herbergzaam onderwijs

Samen dienstbaar aan leerlingen en collega's



Lectoraatspecial
Nr. 5 - januari 2026



Inleiding

In deze special delen we een praktijkverhaal, zoals die ook op jouw school zou kunnen voorkomen. In dit voorbeeld wordt het herbergzame hart zichtbaar door een gemaakte beleidskeuze. Daarnaast blijkt herbergzaamheid ook in de dagelijkse handelingspraktijk van de leerkracht. Verder delen we graag over de voortgang van ons onderzoek en over activiteiten van de kenniskring. Veel leesplezier!

Good practice basisonderwijs

Op een woensdagmiddag in oktober ben ik te gast op de Johannes Bogermanschool in Houten waar ik spreek met Mirjam Meerkerk en Inge Fierloos, die samen met hun collega Astrid samen verantwoordelijk zijn voor een middenbouwgroep met 31 leerlingen. Vier van de vijf schooldagen zijn twee van hen als leerkracht in de groep aanwezig. Ik spreek met hen over hun ervaringen en we ontdekken al pratend good practices van herbergzaam onderwijs die we graag met jullie delen.

Wat doe jij als er 's morgens een moeder bij het brengen van haar kind geëmotioneerd bij je klasdeur staat en je even nodig heeft, maar er ook een klas vol kinderen zit te wachten? **Deze moeder rustig te woord kunnen staan**, terwijl je collega alvast met de klas start, is een van de vele voordelen die het samenwerken in een groep met zich meebrengt.

Inge, die ruim één jaar geleden zelf de schooldeuren achter zich dichttrok en dus nog aan het begin van haar loopbaan staat, schrok tijdens de kennismakingsmiddag met de klas wel van de dynamiek van de groep. Het droeg eraan bij dat de drie collega's al voor de eerste schooldag heldere afspraken hadden gemaakt over regels en routines in de klas en hoe ze die wilden hanteren. 'Het was heerlijk om te merken dat we op één lijn zaten met gedragsinterventies', zegt Mirjam, 'we verschillen wel eens in kleine dingen maar we hebben afgesproken om loyaal te zijn aan de aanpak van de leraar die op dat moment de leiding heeft.'

Klik hier om de good practice verder verder te lezen!

Terugblik Kenniskring (juni 2025 - dec 2025)

De afgelopen maanden is hard gewerkt aan de verslaglegging van de eerste helft van het onderzoek. Naast de functie van verantwoording levert het onderzoeksverslag helder zicht op de tussentijdse opbrengsten. Hieronder een korte samenvatting van de bevindingen tot nu toe.

Herbergzaamheid als attitude

Het omgaan met diversiteit binnen de school wordt door De Muynck en Kunz (2021) omschreven als; 'de pedagogische opdracht van een school voor het vormgeven van een cultuur van aanvaarding van iedereen en van veiligheid'. Dit uitgangspunt komt voort uit het Nieuwe Testament waar over de kerk gesproken wordt als een gemeenschap waarin de onderlinge leden verbonden zijn aan elkaar en waar de leden dienstbaar zijn aan elkaar. De school wordt gezien als oefenplaats van de christelijke gemeenschap. Dit geldt ook als er kinderen op school zitten van niet kerkelijke afkomst (zoals op veel S(B)O scholen en scholen met een open toelatingsbeleid). De metafoor van de herberg illustreert het ideaal. In de herberg is iedereen welkom ongeacht de kwaliteiten. Er is sprake van geborgenheid. Daarbij is de school evenals de herberg geen doel op zich maar is dienstbaar aan God, de naaste en de gemeenschap. Het christelijk onderwijs ziet de school als een oefenplaats waar leerlingen leren om verantwoordelijkheid te dragen. In de praktijk van elke dag is er een spanningsveld tussen het aandacht hebben voor die ene leerling en aandacht voor de gemeenschap. Het zoeken naar evenwicht daartussen is een aandachtspunt voor elke leraar.

Vraagstelling

De vraagstelling van het lectoraat op basis van de uitkomst van de aanloopfase en oriëntatiefase: *'Hoe kan de collectieve team efficacy ingezet worden om de kwaliteit van het herbergzaam onderwijs te bevorderen specifiek in het omgaan met externaliserend gedrag van leerlingen?'.*

Literatuuronderzoek

Literatuuronderzoek bracht ons bij de volgende aandachtspunten voor de diagnostische fase, die een rol spelen bij het vorm geven van herbergzaam onderwijs.

1. Collective-teacher-efficacy: Het geloof in het samen kunnen klaren van een specifieke klus in een specifieke context. De rol van de leider hierin en de kracht van onderling kwetsbaar kunnen zijn.
2. Omgaan met externaliserend gedrag: Invloed op groepsdynamiek en de vraag naar mogelijkheden bij en grenzen aan gedrag.
3. Positieve betrokkenheid van ouders.
4. Zachte landing van de startende leraar.

In de afronding van de diagnostische fase zijn er een aantal **werkzame principes** geformuleerd die in de actiefase verder onderzocht worden:

- | | |
|-------------------------------|--|
| - Welcome sfeer in de school | - Openheid: Kwetsbaar zijn, hulp vragen |
| - Actief betrekken van ouders | - Heldere schoolvisie en op basis daarvan keuzes maken |
| - Erkende ongelijkheid | - Onderlinge betrokkenheid |
| - Elkaar dienen | - Aanwezige en ondersteunende leider |
| - Humor | - Veiligheid en duidelijke afspraken |
| - Samen verantwoordelijk | - Samenwerking met externe partners |
| - Aanspreekbaar zijn | |

De volgende stap (jan 2026 - juni 2026)

We zijn onlangs gestart met de actiefase, waarin iedere onderzoeksgroep enkele werkzame principes uitkiest om gericht te onderzoeken wat het effect is in de dagelijkse schoolpraktijk. We werken op een waarderende manier, dat betekent dat we op zoek gaan naar momenten die positief opvallen. We onderzoeken wat daaraan bijdroeg. Op die manier gaan we na of onze eerste bevindingen bevestigd worden in de praktijk. Tegelijk zal elke onderzoeksgroep ook kijken naar de manier waarop het **herbergzame team** functioneert en wat dit betekent voor het omgaan met uitdagingen in de praktijk.

Elke maand komen we als kenniskring bij elkaar om kennis te delen. Datgene wat uit de praktijk terugkomt in de kenniskring is vaak heel inspirerend en bemoedigend! Soms ontstaan er nieuwe vragen waar gerichte literatuurstudie voor nodig is. Ook krijgen we tijdens de kenniskringdagen praktische handvatten voor het vervolg van het onderzoek, bijvoorbeeld over hoe we op een goede en betrouwbare wijze notities kunnen vastleggen in de actiefase.

We maken momenteel een **katern over herbergzaam onderwijs** met heldere informatie over wat we hieronder verstaan. Ook bevat deze uitgave situatie schetsen uit de praktijk, om een beeld te krijgen hoe herbergzaam onderwijs er uit kan zien op school. We houden u op de hoogte!

Zichtbaar & Samenwerking

We zijn dankbaar om te merken dat veel teams de dialoog voeren over herbergzaam onderwijs. We merken dat het bijbels fundament, maar ook het zoeken naar manieren om barmhartigheid te leven, in de schoolcontext veel leraren en docenten aanspreekt. Dit merken we in onze eigen onderzoeksgroepen, maar ook op plekken waar we uitgenodigd worden om iets te delen.

Tandemnetwerken Berséba

In december hield Berséba-Midden een tandembijeenkomst rondom het thema 'Herbergzaam Onderwijs'. Teun Dekker – directeur-bestuurder van De Kroevendonk in Roosendaal – vertelde een inspirerend verhaal over zijn school. Daarna mocht ik (Matthea) iets vertellen over ons lectoraat en hierbij de verbinding leggen met datgene wat Teun vertelde. Ik heb in het kort iets verteld over de zes Bijbelse principes die Bram de Muynck onderscheidt in het artikel (**klik hier om het te lezen**) dat hij recent schreef. Het betreft de volgende principes: (1) veiligheid, (2) zorg en barmhartigheid, (3) gelijkwaardigheid, (4) rechtvaardigheid, (5) gaven en (6) elkaars last dragen.

In het verhaal van Teun Dekker klonken veel aspecten van Herbergzaam Onderwijs door. Een voorbeeld hiervan is het collectieve denken, waarbij het belang benadrukt wordt van het werken als team, **je doet het samen**.

Bij herbergzaam onderwijs benoemen we dit als het bouwen van veilige gemeenschappen, zowel binnen het klaslokaal als binnen het team. Daarnaast werd ook de inclusieve pedagogiek benoemd, waarbij je in de basis zoveel mogelijk probeert te bieden wat goed is voor iedereen. Dit sluit onder andere aan op het principe van rechtvaardigheid. **Een leerkracht houdt zoveel mogelijk rekening met ieders behoefte** en probeert hier **in de algemene aanpak** rekening mee te houden. Ook benoemde Teun dat attitude de sleutel is, één van de aspecten van een herbergzame school die ook in ons onderzoek naar voren is gekomen. **De attitude van de leerkracht is van cruciaal belang voor het bouwen van een veilige en gastvrije leergemeenschap**.

Het was een mooie ervaring om een praktijkvoorbeeld te verbinden met ons onderzoek. Daarnaast neemt Berséba deze input ook mee voor het schrijven van het nieuwe ondersteuningsplan. Zo worden praktijk, onderzoek en beleid op een inspirerende manier met elkaar verweven!

Expertgroep Herbergzaam voortgezet onderwijs

Wil je meedenken over Herbergzaam onderwijs in het vo? In het nieuwe Ondersteuningsplan van samenwerkingsverband RefSVO komt de wens tot het bieden van Herbergzaam Onderwijs regelmatig aan de orde. Daarbij past het om vanuit het lectoraat én het samenwerkingsverband een expertgroep te starten, niet zozeer gericht op individuele casussen, maar wel op een gezamenlijke zoektocht naar antwoorden op de vraag wat herbergzaam onderwijs concreet inhoudt voor de scholen en hoe gastvrij jouw school is. Er zal **kennisdeling** vanuit het lectoraat plaatsvinden en vooral ook **uitwisseling van ervaringen en praktijken**. Het doel is om met collega's van vso- en vo-scholen van elkaar te leren als het gaat om herbergzaamheid. De bijeenkomsten zullen grotendeels online zijn. Is het nodig om meer dan één groep te starten, dan onderzoeken we dat. De aanmelding loopt via de RefSVO-nieuwsbrief die verschijnt in de tweede week van januari 2026.

Interview met Petronelle Baarda als nieuwe kenniskring lid

Wat drijft jou in het werken in het onderwijs?

Voor mij is het belangrijk dat leerlingen recht gedaan wordt en dat ze begrepen worden in wie ze zijn. We hebben door bepaald gedrag een beeld van een leerling. Ik zoek als psycholoog in de leerlingbegeleiding naar de oorzaak van dat gedrag, wil dat begrijpen en een aanpak zoeken die daarbij aansluit. Je kunt boosheid van een leerling proberen te verminderen door te werken aan emotieregulatie, maar als de boosheid voortkomt uit frustratie vanwege perfectionisme is het beter om in de aanpak daarop gericht te zijn. Ik zoek naar balans tussen het aansluiten bij de mogelijkheden van het kind en de capaciteiten van het schoolteam. We richten ons op kleine stapjes in de gewenste richting.

Welke onderwijservaring is voor jou belangrijk als het gaat om herbergzaam zijn?

Ik geniet van verhalen van leraren die het kind zien zoals het is en die met geduld en tact leerlingen helpen groeien. Leraren die zoeken naar een balans tussen acceptatie van de leerling en tegelijkertijd kijken welke mogelijkheden er zijn om hem of haar een stap verder te helpen.

Je hebt sinds dit schooljaar een plek in de kenniskring herbergzaam onderwijs. Hoe heb je de 'landing' hier ervaren?

Heel plezierig, het is een herbergzame groep, ik voel me zeer welkom. De onderzoekers zijn verschillend, ieders inbreng wordt gewaardeerd. Er wordt toegewijd en deskundig gewerkt. Ik zie de gezamenlijkheid (collectieve team efficacy) vorm krijgen en er is ruimte voor kwetsbaarheid. Het praktijkonderzoek is een uitdaging, vragen en twijfels worden benoemd, maar er worden ook kritische vragen aan elkaar gesteld. Het elkaar op deze manier helpen om een volgende stap te zetten is inspirerend.

Het hele interview lezen? Klik hier!

Verder lezen?

Van Hartingsveldt, Lydia (2025) Steun vanuit het team. <https://www.driestar-hogeschool.nl/blogs-onderzoekcentrum/steun-vanuit-het-team>

De Muynck, B. (2024) What's in the name: herbergzaam of inclusief? | Blog - Driestar educatief. (2024, 5 februari). <https://www.driestar-educatief.nl/onderzoek/actueel/blogs/herbergzaam-of-inclusief>

De Muynck, B., & Kunz, B. (2020). De herbergzame school. H 9 uit Gidsen (pp. 236-266).

Tot slot

Het lectoraat Herbergzaam onderwijs is er voor leraren in po- sbo -vo-mbo. Wil je op de hoogte blijven, lees dan onze specials. Meld je aan bij onderzoekscentrum@driestar-educatief.nl om de special rechtstreeks in jouw mailbox te ontvangen. De lectoraatspecial verschijnt twee keer per jaar.

Wil je als leraar meer weten of heb je een voorbeeld van herbergzaamheid in jouw praktijk? Stuur gerust een mail naar j.c.boer@driestar-educatief.nl. Zo inspireren en leren we van en met elkaar!



Samenstelling kenniskring

- Leonard Both (RefSvO)
- Matthea Kok (Berséba/SO Randstad)
- Elma Nobel (Hoornbeeck)
- Jacolien Boer (projectleider Driestar educatief)
- Anne van Berkum (KOC)
- Bram de Muynck (senior lector Driestar educatief)
- Lydia van Hartingsveldt (Driestar educatief)
- Willemieke Reijnoudt (regisseur OC Driestar educatief)
- Petronelle Baarda (Post doc onderzoeker TUA)